

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De trinitate

Augustinus, Aurelius

[Freiburg im Breisgau], 1494

[Liber XIV]

[urn:nbn:de:bsz:31-313432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-313432)

vt ad illam trinitatem que deus est: p nostro modulo: si tamen vel hoc possimus saltez in enigmate: et per speculum contuendam exercitatio: in his inferioribus rebus mente veniamus. Huius igitur verba fidei quisquis i solis vocibus memorie comendauerit nesciens quid significant: sicut solent qui grece nesciunt greca verba tenere memoriter: vel latina similiter: vel cuiusq; alterius lingue qui eius ignari sunt. Nonne habent quandam in suo animo trinitatem: q; et in memoria sunt illi verborum soni: etiam qm inde non cogitat et in de formatur acies recordationis eius quando de his cogitat: et voluntas recordantis atq; cogitantis vtriusq; coniungit. Nullo modo tamen dixerimus istum cu hoc agit fm trinitatem interioris hominis agere: sed potius exterioris: q; id solum meminit et quando vult: q; tum vult intuetur: quod ad sensum corporis pertinet qui vocatur auditus: nec aliud q; corporaliu reru: id est sonor: tali cogitatione imagines versat. Si autem qd verba illa significat teneat et recolat: iam quidam aliquid interioris hominis agit: sed non dum dicendus vel purandus est viuere fm interioris hominis trinitatem: si ea no diligit que ibi pdicantur: pceptitur: pmittitur. Pote est em etiaz ad hoc tenere atq; cogitare vt falsa esse existimans: concetur etiam redarguere. Voluntas ergo illa que ibi coniungit ea que memoria tenebantur et ea que in acie cogitationis impressa sunt: implet quidam aliquam trinitatem: cum ipa sit trinitas: sed non fm eam viuatur: qm illa que cogitantur velut falsa non placeant. Lum autem vera esse credantur: et que ibi diligenda sunt diliguntur: iam fm trinitatem interioris hominis viuatur. Scdm hoc em viuunt quisq; quod diligit. Quomodo autem diliguntur que nesciuntur: sed tamen credunt. Nam questio ista tractata est in superioribus libris: et inuentu neminem diligere qd penitus ignorat: ex his autem que nota sunt diligit: quando diligit dicuntur ignorata. Hunc libru istum ita claudimus: vt admoneamus q; iustus ex fide viuunt: que fides p dilectionem operatur: ita vt virtutes q; ipe quibus prudenter: fortiter: temperanter iusteq; viuunt: omnes ad eandem referantur fidez. Non em aliter poterunt vere esse virtutes q; tamen in hac vita non valent tm vt aliquando no sit hic necessaria qualiuq; remissio peccatorum: que non fit nisi p eum qui sanguine suo vicit principem peccatoru. Ex hac fide et tali vita quecuq; notiones sunt in animo fidelio hominis: cum memoria continentur: et re-

cordatione inspiciuntur et voluntati placent reddunt quandam sui generis trinitatem. Sz imago dei de qua in eius adiutorio post loquimur: nondum in ipsa est: qd tunc melius apparebit cum demonstratu fuerit: vbi sit qd in futuro volumine lector expectet.

Explicit liber tertiusdecimus.

Incipiunt capitula libri quartidecimi.

- i Que sit hominis vera sapientia
 ii De fide que licet ad eterna pducatur: temporalis tamen est: et cu ad eternitatem ventum fuerit cessatura:
 iii Quid illud sit animi: in quo dei imago ppetua e: et eterne speo trinitatis
 iiij Q; natura anime etiam deformis et misere: nec vitam nec dei imaginez possit amittere.
 v An etiam puuloz metes nosse se pnt
 vi Q; mens hois sine cogitatione sibi met cospicua esse non possit.
 vii Q; aliud sit aliquid non nosse: aliud non inde cogitare
 viij De pncipali mentis: in quo intuenta est summe imago trinitatis
 ix An vtutes quibus ad eternitatem tenditur desinant: cu ad eterna pduxerit
 x De cognoscibilibus tpalibus quoz alia cognitionem nr am pueniunt: alia non pcedunt.
 xi An semp memoria pteritaz rext sit: an vero etiam pntium.
 xii Quas facultate mes ronalis obtineat: vt in eo dei imago resplendeat.
 xiii De reminiscetia in dei: cuius semp capax est mentis natura.
 xiiii Q; etia pua mens nec memoria sui caret: nec cogitatione: nec amore.
 xv De mutabilitate menti humane q; sit vt sicut misera facta est ex beata: ita beata possit esse ex misera
 xvi De reformatione metis ad imaginez dei et q; modis sps appellato diuisis assignetur naturis.
 xvij Quid sit inter regeneratione baptis mi et renouatione q; pficit de die i diem in agnitionem dei.
 xviii Pposse etia hoiez corpe imagine dei accipi fm q; xbiu caro factu e: cuius i mortalitati oes sc i pformabuntur.
 xix Qua sui pte ho ad imagine et similitudinem dei factus sit ad quam proficere dorenouatur.

Libor

Aurelij Augustini episcopi liber quartus
decimus incipit.

Que sit hois vera sapientia.
Capitulum I.

¶ Inc de sapientia nobis e disse-
rendu no de illa dei q pculdu-
bio deus est. Nam sapia dei fi-
lius eius unigenitus dicit sed
loquimur de hois sapientia: ve-
ra tu q fm deū est: et verus ac p-
cipuus cultus eius est: que vno noie theose-
bia grece appellat. Qd nomē nostri sicut iā cō-
memorauimus volētes et ipi vno noie interp-
tari: pietatē dixerūt cū pietas apd grecos eu-
sebia vltatius nūcupet. Theosebia vero qz
vno xbo pfecte non pōt: melius duobus iter-
pretat vt dicatur potius dei cultus. Hāc esse
hois sapiam: qd et in dōdecimo huius opis
volumine iam posuim: scripture sancte au-
ctōitate demonstrat in libro serui dei iob: vbi
legitur dei sapias dixisse homini. Ecce pietas
est sapientia: abstinere autē a malis scia. Siue
etiā vt nonnulli de greco epistemen interpre-
tati sunt disciplina est q vtiqz a discēdo nomē
accepit vñ et sciētia dici pōt. Ad hoc em queqz
res discit vt sciat. Quis alia notione in his q
p peccatis suis mala vnusquisqz patit vt cor-
rigat dici soleat disciplina. Tñ illud ē in epla
ad hebreos: Quis em est filius: cui nō det di-
sciplinam pater eius: Et illud euidentius in ea-
dem. Omnis em ad tps disciplina nō gaudij
videtur esse: sed tristitie: postea xō fructū pa-
cificū his q p ea certarūt: reddet iusticie. De-
us q ipse summa sapia: cultus autē dei sapientia
est hois de q nūc loquimur. Nam sapia huius
mūdi stulticia est apud deū. Scdm hāc itaqz
sapiam q dei cultus ē: ait scā scriptura. Mul-
titudo sapientū sanitas est orbis terraz. Sed si
de sapia sapientū disputare ē qd agem. Nun-
qd nā pfiteri audebim? sapiam: ne sit nra d il-
la ipudēs disputatio. Nōne terrebimur exem-
plo pythagore q cū ausus nō fuisset sapiam p-
fiteri: pbm poti. i. amatorē sapie se esse rēdit-
a q id nomē exortū ira deinceps posterj placu-
it vt qralibet de reb? ad sapiam ptinētib? do-
ctrina qsqz vel sibi vlt alijs videret excellere si
nisi pbus vocaret. An iō sapientē pfiteri taliū
hoim nullus audebat: qz sine vilo pctō puta-
bāt eē sapientē. Hoc autē nra scriptura nō dic q
dicit. Argue sapientē et amabit te. Profecto
em iudicat hfe pctm: quē censet arguendum
Sed ego nec sic quidem sapientem me au-

dem pfiteri. Satis est mihi q etiaz ipi negare
nō pōt: esse etiā pbi. i. amatoris sapie de sapia
disputare. Nō em hoc illi facere destiterūt: q
se amatores sapientie potius q sapiētes esse p-
fessi sunt. Disputātes autē de sapia: diffinierūt
eā dicētes. Sapia est rex humanaz diuinarū
qz scia. Tñ ego qz i libro supiore vtrariqz rex
cognitiōem. i. diuinarū atqz humanarū et sa-
pientia et sciam dici posse nō taci. Verū fm
hāc distinctiōem q dixit apłs. Alij datur fmo
sapientie: alij sermo scientie. Ista definitio di-
uidenda est: vt rerum diuinarum scientia p-
prie sapientia nuncupetur. Humanarum au-
tem proprie scientie nomē obtineat. De qua
volumine tertio decimo disputau: non vtiqz
quicquid sciri ab homine potest in rebus hu-
manis vbi plurimū superuacue vanitas et no-
xie curiositatis est huic scientie tribuens: sed
illud tantummo quo fides saluberrima que
ad veram beatitudinem ducit: gignitur: nu-
tritur: defenditur: roboratur. Qua scientia
non pollent fideles plurimi: qzuis polleat ipa
fide plurimum. Aliud est em scire tantummo
quid homo credere debeat propter adipiscē-
dam vitam beatā: que non nisi eterna est: ali-
ud autem scire quemadmodū hoc ipm et pjs
opituletur: et contra impios defendatur: quā
proprio appellare vocabulo scientiaz videtur
apostolus. De qua prius cum loquerer: ipam
precipue fidem commendare curau: a tem-
poralib? eterna breuiter distinguens: atqz ibi
de temporalibus differēs: eterna vero in hūc
librum differens etiam de rebus eternis fidē
temporalem quidem et temporaliter in credē-
tium cordibus habitare: necessariū tamen p-
pter adipiscenda ipsa eterna esse monstraui.
Fidem quoqz de temporalibus rebus quas p
nobis eternus fecit: et passus est i homie: quē
temporaliter gessit atqz ad eterna prouexit:
ad eandem eternorum adeptiōem prodesse
differui: virtutesqz ipas quibus in hac tempo-
rali mortalitate: prudenter: fortiter: tempe-
ranter et iuste viuatur: nisi ad eandem licet tē-
poralem fidem: que tamen ad eterna perdu-
cit referantur: veras non esse virtutes.

De fide que licet ad eterna perducatur: tem-
poralis tamen est: et cum ad eternitatem vē-
tum fuerit cessatura.

Capitulum II

¶ Quapropter quā sicut scriptum ē 2. Cor. 5
q diu sumus in corpore peregrinamur
a domino: per fidem eniz ambulam?
non per speciem. Profecto quamdiu iust? ex Abac. 2.

... sapientia
... deus
... homo
... virtutes
... fides
... beatitudo
... eterna
... mortalitas
... virtutes
... fides
... beatitudo
... eterna
... mortalitas
... virtutes
... fides
... beatitudo
... eterna
... mortalitas

fide viuit: quibus secundum hominem interiorez vi-
 uat: licet per eandem temporez fide ad veritate nira-
 tur et tendat ad eterna: tñ in eiusdem fidei tem-
 poralis retentione: cōtemplatiōe: dilectione
 nondū talis est trinitas vt dei iam imago di-
 cenda sit: ne in rebus tpalib⁹ cōstituta videa-
 tur q̄ cōstituēda est in eternis. Adhena quippe
 humana cū fidem suā videt q̄ credit qd̄ nō vi-
 det: nō aliqd̄ sempiternū videt. Ad em̄ semp
 hoc erit: qd̄ vtiq̄ nō erit q̄ ista pegrinatiōne
 finita qua pegrinamur a dño vt p̄ fidē ambu-
 lare necesse sit: spēs illa succedet p̄ quā vt de-
 2. Cor. 5
 i. Cor. 13
 bimus facie ad facie sicut mō nō vidētes: tñ
 qz credimus videre merebimur atqz ad spēs
 nos p̄ fidez p̄ductos esse gaudebimus. Neqz
 em̄ iam fides erit qua credant q̄ nō videntur
 sed spēs qua videant que credebant. Tūc q̄
 et si vite huius mortalis transactē meminere-
 mus et credidisse nos aliqñ que nō videbam⁹
 memoriter recoluerimus: in p̄terit⁹ atqz trās-
 actis deputabim⁹ fides ista non in p̄sentibus re-
 bus semperqz manētibus: ac p̄ hoc etiā trini-
 tas ista que nūc in eiusdem fidei p̄sentis ac
 manentis memoria cōruit dilectiōe cōstitit
 tūc transacta et p̄terita repietur esse nō p̄ma-
 nens. Ex quo colligit vt si iam imago dei ē ista
 trinitas: etiā ip̄a non in eis que semp sunt sed
 in rebus sit habenda transcurrentib⁹.

Quid illud sit animi in quo dei imago per-
 petua est et eterne spēs trinitas. Capi. III.

Bsit aut vt cū anime natura sit im-
 mortalis: nec ab initio quo creata ē
 vnqz deinceps esse desistat id q̄ nihil
 melius habet nō cū ei⁹ immortalitate pduret.
 Quid vero melius in eius natura creatū est:
 q̄ q̄ ad sui creatoris imaginem facta est: Nō
 igitur in fidei retentione: cōtemplatiōe: dile-
 ctione: que non erit sp̄: sed in eo q̄ semp erit i-
 ueniēda est quā dici oporteat imaginē dei. an
 adhuc vtrū ita se res habeat aliqñ diligenti⁹
 atqz obstruū p̄scrutabimur? Dicit em̄ potest
 nō p̄ire istam trinitatē: etiā cū fides ip̄a transi-
 erit: qz sicut nunc eam et memoria tenemus et
 cogitatione cernimus: et volūtatē diligimus:
 ita etiā tūc cū eam nos habuisse memoria te-
 nebimus et recolemus: et hoc vtrūqz tertia vo-
 lūtatē iūgem⁹ eadē trinitas p̄manebit. Quā
 si nullū in nobis q̄ vestigiū transiēs reliquit:
 p̄fecto nec in memoria nostra eius aliqd̄ ha-
 bebimus q̄ recurramus eam p̄teritam recor-
 dantes atqz id vtrūqz intentione tertia copu-
 lantes: et qd̄ erat sc̄z in memoria nō inde cogi-
 tantibus nob: et qd̄ inde cogitatione format⁹.
 Sed qui hoc dicit nō discernit aliam nūc esse

trinitatem quando presentem fidem tenem⁹
 videmus amamus in nobis aliam tūc futurā
 qñ non ip̄am sed eius velut imaginariam ve-
 stigiū in memoria reconditū recordatiōe cō-
 tuebimur: et duo hec: id est qd̄ erat in memo-
 ria retinentis et qd̄ inde imp̄mit in acie reco-
 dantis: tertia volūtatē iungemus. Quod vt
 possit intelligi: sumamus exemplū de corpali-
 bus rebus de quibus in libro vndecimo sat⁹ lo-
 cuti sumus. Nempe ab inferioribus ad supio-
 ra ascendētes: vel ab exterioribus ad interio-
 ra ingrediētes: p̄mam reperimus trinitatem
 in corpe qd̄ videt et acie vidētis: que cum vi-
 det inde format et in volūtatē intentione que
 vtrūqz p̄iūgit: huic trinitati similem cōstituam⁹
 cū fides que nūc inest nobis tanqz corpus illd̄
 in loco: ita in nra memoria cōstituta est: de q̄
 informatur cogitatio recordātis: sicut ex illo
 corpe acies intuentis. Quibus duob⁹ vt trini-
 tas impleat annūmerat tertia voluntas: q̄
 fidem in memoria p̄stitutam et quandā ei⁹ ef-
 figiem in cōruitu recordatiōis imp̄ssam cōne-
 ctit et p̄iūgit: sicut i illa corpali trinitate visio-
 nis formam corpis qd̄ videt et cōfirmationez
 que sit in cernētis aspectu cōiūgit: intētio vo-
 luntatis. Faciamus ergo corpus illud qd̄ cer-
 nebatur interisse dilapsū nec eius remansit
 se aliqd̄ in villo loco: ad qd̄ videndū recurrat
 aspectus. Nunqd̄ qz imago rei corpali iam
 transacta atqz p̄terite remanet in memoria:
 vnde informat recordāt⁹ obtut⁹: atqz id vtrū-
 qz tertia volūtatē iungat eadez trinitas esse
 diceuda est: que fuerat qñ species in loco po-
 siti corpis videbat⁹: Nō vtiqz sed prorsus alia
 Nam p̄ter qd̄ illa erat extrinsecus: hec in-
 trinsecus: illam p̄fecto faciebat spēs p̄sentis
 corpis: hanc imago p̄teriti. Sic et in hac re de
 qua nūc agimus et p̄p̄ quā puram⁹ adhibē-
 dum illud exemplū: fides que nunc in animo
 nostro est: velut illud corpus in loco dum te-
 netur aspicitur: amatur: quādam efficit trini-
 tatem: sed non ip̄a erit quando fides hec in
 animo sicut corpus illud in loco iam non erit.
 Que vero tūc erit quando eam recordabi-
 mur in nobis fuisse non esse: alia p̄fecto erit:
 hanc em̄ que nunc est facit res ip̄a p̄sens et in
 animo credentis affixa: at illam qui tūc erit
 faciet rei p̄terite imaginatio in recordantis
 memoria derelicta. Nec illa igitur trinitas q̄
 nūc nō est: imago dei erit: nec ista imago dei
 est que tūc non erit. Sed ea est inuenienda
 in anima hominis: id est rationali: siue intel-
 lectuali imago creatoris que immortaliter i
 mortalitati eius est insita.

De natura anime etiam deformis et miser:
nec vitam: nec dei imaginem possit amittere
Capitulum III.

Am sicut ipsa immortalitas anime
si fm quēdam modū dicit. I habet q̄p
pe et anima mortē snā: cum vita bea
ta caret q̄ vera aie vita dicēda est. Sed imor
talis ideo mīcupat: qm̄ qualicūq; vita etiam
si miserrima est: nunq̄ desinit viuere. Ita q̄
uis rō vel intellectus nūc in ea sit sopitus nūc
paruus nūc magnus appareat: nunq̄ nisi rō
nalis et intellectualis est anima hūana: ac p̄ h̄
si fm hoc facta est ad imaginē dei: qd̄ vti rōne
et intellectu ad intelligendū et spiciendū deū
pōt: p̄fecto ab initio q̄ esse cepit ista tā magna
et mira natura: siue ita obsoleta sit hec imago
vt pene nulla sit: siue obscura atq; deformis:
siue clara et pulchra sit: semp̄ est. Deniq; defor
mitatē dignitatis eius miserās diuina scriptu
ra: q̄q; inq̄t in imagine dei ambulat hō: tamē
vane p̄turbat. Thesaurizat et nescit cui p̄gre
bit ea. Hō itaq; imagini dei vanitatez tribue
ret: nisi deformē cerneret factā. Nec tm̄ vale
ret illā deformitatē vt auferat qd̄ imago ē: sa
tis osidit dicēdo: q̄q; in imagine dei ambulet
hō. Quapropter ex vtraq; pte veraciter pro
nūciari pōt ista snia: vt quēdam modū dictū est
q̄q; in imagine dei ambulat hō: tm̄ vane p̄tur
batur ita dicat: q̄q; vane cōturbat hō tamen
in imagine dei ambulat. Quē em̄ magna na
tura sit tm̄ vitari potuit: q; summa nō ē et q̄q;
vitari potuerit: q; summa non est tm̄ q; sum
me nature capax ē et esse p̄iceps pōt: magna
natura est. Queram̄ igit in hac imagine dei
quādā sui generis trinitatē adiuuāte ip̄o qui
nos fecit ad imaginē suā. Hō em̄ aliter possu
mus h̄ salubriter inuestigare: et fm sapientiaz
q̄ ab illo est aliqd̄ inuenire. Sed ea q̄ in supio
ribus stozis et maxime in decimo de aīa huma
na vel mēte dixim̄ si lectoris vel memoria te
neantur atq; recolant: vel diligētia in eis de
locis in q̄bus cōscripta sunt recenseant: nō h̄
desiderabit plixiorē de rei tante inq̄sitōe ser
monem. Inter cetera q̄ in li. x. diximus. Hōis
mentē nosse semetip̄am. Nihil em̄ tam nouit
mens q̄ id qd̄ sibi p̄esto est. Nec mēti magis
quicq; p̄esto est q̄ ip̄a sibi. Et alia satis quan
tū visum est adhibuimus documenta: quibus
hoc certissime probaremus.

An etiā paruuloz mentes nosse se possint
Capitulum V.

Quid itaq; dicendum est de infantis
mente ita adhuc paruuli et in taz ma
gna dimersi rerū ignorantia: vt illi

us mentis tenebras: mens hominis que ali
quid nouit et horreat. An etiam ip̄a se nosse
credēda est: sed intenta nimis in eas res q̄
p̄ corpis sensus: tanto maiore q̄ro nouiore ce
pit delectatione sentire nō ignorare se potest
sed cogitare se nō pōt. Quāta porro intentō
ne in ista que foris sunt sensibilia feratur: vel
hinc solū conijci pōt: qd̄ lucis huius haurien
de sic cauda est: vt si quis q̄ min⁹ caut⁹ aut ne
sciēs qd̄ inde possit accidere: nocturnū lumē
posuerit vbi iacet infans in ea pte ad quā ia
cent oculi possint retorqueri: nec ceruix pos
sit insecti sic eius inde nō remouet aspectus
vt nō nullus ex h̄ etiā strabones fieri noueri
mus eam formā tenentib⁹ oculis quā teneri
et mollib⁹ p̄suerudo qd̄ dāmō infixit. Ita et in a
lios corpis sensus quātum sunt illa etas in
tentione se quasi coartant anime paruulorū
vt quicquid per carnem offendit aut allicit:
hoc solum abhorreant vehementer aut ape
tant: sua vero interiora non cogitent nec pos
sunt admoneri vt h̄c faciant quia nondū ad
momentis signa nouerūt vbi p̄cipuū locū ver
ba obtinent que sicut alia p̄ozus nesciūt
autem aliud sit non se nosse: aliud nō se cogi
tare: iam in eodem volumine ostendim⁹. H̄
hanc etatem omittamus que nec interroga
ri potest quid in se agatur et nos ipsi eius val
de oblitī sumus: h̄nc tantū certos nos esse
suffecerit: q; cum homo d̄ animi sui natura co
gitare potuerit atq; iuuenire qd̄ verum est: a
libi nō inueniet q̄ penes seip̄m. Inueniet au
tem non qd̄ nesciebat sed vnde nō cogitabat
Quid em̄ scimus si qd̄ est in nostra mente ne
scimus: cum omnia que scimus non nisi i mē
te scire possumus.

Quis mens hoīs sine cogitatione sibi met cō
spicua esse non possit. Capitulum VI.

Antea est tamē cogitatiois vis vt nec
ip̄a mens quodam mō se in conspēu
suo ponat nisi qm̄ se cogitat: ac p̄ h̄ ita
nihil in cōspectu mentis est: nisi vñ cogitatur
vt nec ipsa mens qua cogitatur qd̄q; cogitat
aliter possit esse in cōspectu suo: nisi seip̄az co
gitādo. Quō aut qm̄ se nō cogitat in conspēu
suo nō sit: cū sine seip̄a nūq; esse possit: qm̄ aliqd̄
sit ip̄a aliud cōspectus eius inuenire nō pos
sum. Hoc quippe de oculo corpis: nō absurde
dicitur. Ip̄e quippe oculus loco suo fixus est i
corpore: aspectus autem eius in ea que extra
sunt tenditur: et vsq; in sydera extendit. Nec
est oculus in conspectu suo: qm̄ quidē non cō
spicit seip̄sum nisi in speculo obiecto: vnde iā
locuti sumus. Quod nō sit vtiq; qm̄ se mēs in

suo conspectu sui cogitatione constituit. Nun quid ergo alia sua parte: aliam partem suam videt: cum se conspiciat cogitando: nec alijs membris nostris quae sunt oculi: alia membra nostra conspiciamus quae in nostro potest esse conspectu? Quid dici absurdius vel sentiri potest? Quasi igitur auferatur mens nisi a seipsa: et ubi ponitur in conspectu suo nisi ante seipsam? Non ergo ubi erat quando in conspectu suo non erat: quia hic posita: inde sublata est. Sed si conspicienda migrabit conspectura ubi manebit? An quasi geminat ut et illic sit et hic: et ubi conspiciere et ubi conspici possit et in se sit conspiciens ante se conspiciua nihil horum nobis scire posset: quoniam quae isto modo cogitamus non nisi corporum: fictas imagines cogitamus quae mentem non esse paucis certissimum est: meritis a quibus potest de hac re veritas consuli. Proinde in de restat ut aliquid pertinens ad eius naturam sit conspectus eius: et in ea quae se cogitat non quasi loci spatium: sed in corpore: ea perversione et ruocef. Quod si se cogitat non sit quidem in conspectu suo: nec de illa suus formae obrutus: sed tamen nouerit se tamquam ipsa sit sibi memoria sui. Sicut multarum disciplinarum primum ea quae nouit eius memoria continet: nec est inde aliquid in conspectu mentis eius nisi ut cogitat: cetera in arcana quaedam noticia sunt recodita quae memoria nuncupat. Sed trinitatem sic commemorabamus ut illud vni formae cogitantis obrutus in memoria ponerem. Ipsam vero per formationem tanquam imaginem quae inde impletur et illud quod vtriusque coniungitur amoris seu voluntatis. Adhuc igitur quae cogitatione se conspiciat intelligit se et recognoscit: gignit ergo intellectum hunc et cognitionem suam. Res quippe in corpore intellecta conspiciuntur et intelligenda cognoscuntur. Hec ita sane gignit istam noticiam suam mens: quod cogitando intellecta se conspiciat tanquam sibi ante incognita fuerit. Sed ita sibi nota erat: quae admodum nota sunt res quae memoria continent: etiam si non cogitentur quoniam dicimus hominem nosse litteras: etiam cum de alijs rebus non de litteris cogitat. Hec autem duo gignunt et genitum dilectione tertia copulantur: quae nihil est aliud quam voluntas fruendo aliquid appetens vel tenens. Sed etiam illis tribus nominibus insinuanda mens putauimus trinitatem memoria intelligentia voluntate. Sed quoniam mentem spiritus sui meminisse semperque seipsam intelligere et amare: quoniam non spiritus se cogitare discretam ab eis quae non sunt quod ipsa est circa eiusdem libri decimi finem diximus. Querendum est quae nomen ad cogitationem pertineat intellectus noticia vero cuiusque rei quae inest menti etiam quoniam non de ipsa cogitat: ad solam dicat memoriam pertinere. Si enim haec ita est non habebat haec tria ut et sui me-

minisset et se intelligeret et amaret. Sed meminisset tantum sui et postea cum cogitare se cepit: tunc se intellexit atque dilexit.

Quod aliud sit aliquid non nosse aliud non inde cogitare.

Capitulum VII

Quod propter diligentius illud considerem exemplum quod adhibuimus: ut consideretur aliud esse rem quam si nosse: aliud non cogitare fierique posse: ut nouerit homo aliquid quod non cogitat quoniam aliquid de non inde cogitat. Quae ergo vel plurimum disciplinarum perit quoniam vna cogitat: aliam vero vel alias etiam si non cogitat: nouit tamen. Sed nunquam recte possumus dicere: iste musicus nouit quidem musicam sed nunc eam non intelligit: quia eam non cogitat intelligit autem nunc geometriam: haec enim nunc cogitat absurda est quae apparet ista sententia. Quid etiam illa si dicamus: iste musicus nouit quidem musicam sed nunc eam non amat quoniam eam non cogitat: amat autem geometriam quoniam nunc ipsam cogitat nonne sit absurda est? Rectissime vero dicimus: iste quae conspiciat de geometria disputantem etiam profectus est musicus. Nam et meminit discipline eius et intelligit eam et diligit: sed quis eam nouerit et amet nunc illam non cogitat quoniam geometriam de qua disputat cogitat. Hinc admonemur esse nobis in abdito mentis quarundam rerum quasdam noticias et tunc quodammodo procedere in medium atque in conspectu mentis velut apertius constitui quando cogitantur. Tunc enim seipsa mens et meminisset et intelligit et amare inuenit: et vni si cogitabat quoniam aliquid cogitabat. Sed vni diu non cogitauerim: et vni decogitare nisi commoniti non valemus: id nos nescio quo eodemque modo si potest dici: scire nescimus. Denique recte ab eo quod commemorat ei cui commemorat dicitur. Scis hoc sed scire te nescis. Commemorabo et inuenies te scientem quod te nescire putaueras. Id agunt et littere quae de his rebus conscriptae sunt quas res duce ratione veras esse inuenit lector: non quas veras esse credit ei quod scripsit: sicut legitur historia sed quas veras esse etiam ipse inuenit siue apud se: siue in ipsa mentis luce veritate. Qui vero nec admonitus valet ista conuertere: magna cecitate cordis tenebris ignorantie dimersus est altius et mirabiliori diuina ope indiget ut possit ad veram sapientiam peruenire. Propter hoc itaque volumus de cogitatione adhibere quaecumque documentum quo possit ostendi quod ex his quae memoria continentur recordatis actus in formam et tale aliquid gignatur ubi homo cogitat quae in illo erat ubi ante cogitationem meminerat: quae sa-

Libet

cilius dinoscitur qđ tpe accedit: 7 vbi parēs p
lem spacio tps antecedit. Nam si nos refera
mus et interiozem mentis memoriā qđ sui me
minit et interiozem intelligentiā qua se itel
ligit: 7 interiozem volūtatem qđ se diligit vbi b
tria simul sunt: 7 siml' semp fuerūt ex qđ esse ce
perunt: siue cogitarent: siue nō cogitarentur
videbitur quidē imago illius trinitat' 7 ad so
lam memoriā ptinere: sed qđ ibi xđū esse si
ne cogitatione non pōt. Cogitam' em' omne
qđ dicimus etiā illo interioze xđo qđ ad nullū
us gentis ptinet linguā: in tribus potius illis
imago ista cognoscit' memoria scz intelligen
tia volūtate: hanc autē non dico intelligentiā
qua intelligimus cogitantes: i. qđ eis repert'
que memoriē psto fuerāt: s' nō cogitabantur:
cogitatio nra formā 7 eam volūtatem siue a
morem vel dilectionē qđ istam plem pentem
qđ iungit 7 quodā mō vtriqz cōis est. hinc fa
ctū est vt etiā p exteriora sensibilia qđ p oculos
carnis vident: legentiū ducerē tarditatē: i. xj.
scz lib: 20 atqz inde cū eis ingrederer ad homi
nis interiozis eam potentiā qđ rōcinat' de tpa
libus rebus differens illam pncipaliter dñan
tem qđ ptemplat' eternitas: atqz id duobus vo
luminib' egi duodecimo vtriqz discernēs quo
rū vnū est supius: aliter inferius qđ supiori eē
subdiū debet. Tertio decimo autē de munere
inferiozis qđ humanaz rex scia salubris conti
neretur: vt in hac tpali vita id agamus qđ cōscqz
mur eternam: qđta potui veritate ac breuitate
differui: qđ quidē rem tam multiplicē atqz co
piofam multoz atqz magnoz disputationib'
multis magnisqz celebratā vno strictam volu
mine inclusi: ostendens etiā in ipā trinitatē
sed nondum que dei sit imago dicenda.

De pncipali mētis in quo intruenda ē sum
me imago trinitatis. Capitulū. VIII

• Tnc vero ad eam iam puenimus di
n sputationē vbi pncipale mentis hūa
ne qđ nouit deū vel potest nosse cōsi
derandū suscepimus vt eo reperiamus ima
ginē dei: qđ quis em' mens humana non sit eius
nature cuius est deus: imago tñ nature eius
qua natura melio: nulla est ibi qđ rēda: 7 iueni
enda ē i nob quo etiā natura nra nihil habet
melius: sed pūs mens in seipā pñderāda ē an
teqđ sit pnceps dei: 7 in ea reperienda est ima
go eius. Diximus em' eam 7 si amissa dei pñci
patione obsoletam atqz deforme: dei tñ ima
ginem pmanere. Eo quippe ipē imago ei' est:
quo eius capax est: eiusqz pnceps esse pōt: qđ
tam magnū bonū nisi p h' qđ imago eius est in
telligi non potest. Ecce ergo mens meminit

sui: intelligit se: diligit se: hoc si cernimus: cer
nimus trinitatem: nondū quidem deū: sed iā
imaginem dei. Non forinsecus accepit memo
ria qđ teneret nec foris inuenit qđ aspiceret i
tellectus sicut corpis oculus. Hec ista duo ve
lut formā corpis: eam qđ inde facta est in acie
cōtuentis voluntas foris iunxit. Hec imagi
nem rei qđ foris visa est quodā mō raptam 7
in memoriā recōditam cogitatio cū ad eaz
cōuerteret inuenit: 7 inde formatus est reco
dantis obrutus: iungente vtriqz tertia volū
tate sicut in eis ostendebamus trinitatibus si
erit: que in rebus corpilibus reperiebant: vel
ex corpibus p sensum corpis introitus quodā
mō trahebant. De quibus oibus in libro. xj.
differuimus. Hec sicut fiebat v' apparebat qđ
de illa scientia differēbam: iam in hōis inte
rioris opibus pstituta que distinguēda fuit a
sapientia. Tñ que sciunt velut aduenticia s'
in animo: siue cognitione historica illata: vt s'
facta 7 dicta: qđ tpe paguntur 7 transeūt: v' in
natura rex suis locis 7 regionibus pstituta s'
siue in ipō hōis que nō erant oriūtur: aut alijs
docētib' aut cogitationibus pprijs sicut fi
des quā plurimū in li. xij. cōmendauimus: si
cut virtutes quibus si vere sunt in hac morta
litate ideo bene viuūt: vt beate in illa que di
uinitus pmittitur immortalitate viuatur. Hec
atqz hōi habent in tpe ordinē suū: in qđ nob
trinitas memoriē visionis 7 amoris facili' ap
parebat. Nam quedam eoz pueniūt cogniti
onē discēntiū. Sunt em' cognoscibilia 7 ante
qđ cognoscant sui qđ cognitiōnē in discēntib'
gignunt. Sunt autē vel in locis suis: vel qđ tpe
preterierūt: qđ quis qđ pterierūt nō ipā sint: sed
eoz qđā signa pteritoz quib' visis vel audis
cognoscant fuisse atqz trāsisse. Que signa v'
in locis sita sunt sicut monumenta mortuozū
7 qđ cunqz s'nta vel in litteris fide dignis: sicut ē
ois grauis 7 approbande auctoritat' historia
vel in animis eoz qui ea iam nouerūt: eis qđ
pe iam nota 7 alijs vtiqz sunt noscibilia quoz
sciam pueniunt 7 qui ea nosse illis quib' no
ta sunt docentibus pñt. Que oia 7 qđ discun
tur quandā faciunt trinitatem specie sua que
noscibilis fuit: etiam ante qđ nosceret: eiqz ad
iuncta cognitione discēntis qđ tūc esse incipit
qđ discitur ac tertia volūtate que vtriqz con
iungit. Et cū cognita fuerint alia trinitas dñi
recolunt sit iam interius in ipō aīo ex his ima
ginibus que euz discerent' s' impse in memo
ria 7 in formatione cogitationis ad ea puer
so reco: dantis aspectu 7 ex volūtate qđ tertia
duo ista cōiungit. Ea vero que oriunt' in aīo

vbi non fuerunt: sicut fides: et cetera hmoi: et si aduenticia videntur cum doctrina inferunt non tamen foris posita vel foris peracta sunt sicut illa que creduntur: sed intus omnino in ipso animo esse ceperunt. Fides enim non est quod creditur: sed que creditur: et illud creditur: illa respicitur. Tamen que esse cepit in animo qui iam erat animus antequam ista esse cepisset: aduenticiam quidam videtur et in preteritis habebit: quam succedente specie iam esse destiterit: aliamque nunc trinitatem facit per suam presentiam reuera: respecta: dilecta: aliamque tunc facit et per quoddam sui vestigium quod in memoria preteritis dereliquit: sicut iam supradictum est.

An virtutes quibus ad eternitatem tendit desinat cum ad eterna perduxerint. La. IX.

Primum autem tunc etiam virtutes quibus in hac mortalitate bene viuunt: quia et ipse incipiunt esse in animo: quod cum sine illis prius esset tamen animus erat: desinat esse cum ad eterna perduxerint: nonnulla questio est. Quibusdam enim visum est desituras: et de tribus quibus prudentia: fortitudo: temperantia cum hoc dicitur non nihil dici videtur. Iustitia vero immortalis est: et magis tunc proficiet in nobis: quam esse cessabit. De omnibus tamen quatuor: magnus auctor eloquentie tullius in hortensio dialogo disputans. Si nobis inquit cum ex hac vita migrauerimus in beatitudo inuisibile immortalis eum: ut fabule ferunt degere liceret: quod opus esset eloquentia: cum iudicia nulla fierent: aut ipsis etiam virtutibus nec enim fortitudinis egeremus nullo proposito aut labore aut periculo: nec iusticia: cum esset nihil quod appetere alicui: nec temperantia que regeat eas que nulle essent libidines: nec prudentia quid egeremus nullo delecto proposito bonorum et malorum. Una igitur esset beati cognitione nature et scia qua sola etiam deorum est vita laudanda. Ex qua intelligi potest cetera necessitatis esse vniuersi voluntatis. Ita ille tantus orator cum per beatitudinem dicaret recolens ea que a philosophis acceperat et perspicere ac suauiter explicans in hac tantum vita quam videmus erroribus et rebus plenam: omnes quartorum necessarias dixit esse virtutes: nullas vero earum cum ex hac vita emigrauerimus si liceat ibi viuere vbi viuunt beati. Sed bonos animos sola beatos esse cognitione et scia: hoc est contemplatione nature: qua nihil est melius et amabilius: ea est natura que creauit omnes ceteras instituitque naturas. Cui regenti esse libidinum si iusticie est immortalis omnino iusticia nec in illa esse beatitudine desinet sed talis et tanta erit ut perfectior et maior esse non possit. Fortassis et alie tres virtutes prudentia sine villo iam periculo erroris: fortitudo sine molestia toleran-

torum malorum: temperantia sine repugnatione libidinis: erunt in illa felicitate: ut prudentie sit nullum bonum deo proponere vel equare fortitudinis: ei firmissime coherere: temperantie nullo defectu noxio delectari. Hunc autem quod agit iusticia in subueniendo miseris quod prudentia in precauendis insidiis quod fortitudo in preferendis molestiis: quod temperantia in coercendis delectationibus prauis non ibi erit vbi nihil omnino mali erit: ac per hoc ista virtutum opera que huic mortali vite sunt necessaria: sic fides ad quas referenda sunt: in preteritis habebuntur. Et aliam nunc faciunt trinitatem: cum ea presentia tenemus: aspiciamus: amamus: aliam tunc factura sunt: cum ea non esse: sed fuisse per quedam eorum vestigia que pretercundo in memoria derelinquent reperiemus: quia et tunc trinitas erit cum illud qualecunque vestigium et memoriter retinebitur: et agnoscat veraciter et hoc vtriusque tertiam voluntate iungetur.

De cognoscibilibus temporalibus: quorum alia cognitionem nostram preueniunt: alio non procedunt. Capitulum. X.

In omnium istarum quas memorauimus temporalium reus scientia: quedam cognoscibilia et cognitionem interpositione temporis antecedunt sicut sunt ea sensibilia que iam erant in rebus antequam cognoscerentur vel ea omnia que per historiam cognoscuntur. Quedam vero simul esse incipiunt: velut si aliquid visibile quod omnino non erat: ante nos oculos oritur: cognitionem nostram vtriusque non precedit: aut si aliquid sonet vbi adest auditor: simul profecto incipiunt esse simulque desinunt et sonus et ei auditus. Teruntium siue temporis precedentia: siue simul esse incipientia cognoscibilia cognitionem gignunt: non cognitione gignuntur. Cognitione non facta cum ea que cognoscimus posita in memoria recordatione reuiuiscunt: quod non videtur potest esse tempore in memoria retentione que recordatione visionem: et huiusmodi vtriusque tertiam voluntate iunctioem. Porro autem in mente non sic est. Res enim aduenticia sibi ipsa est quasi ad seipam que iam erat venerit aliter: eadem ipsa que non erat: aut si aliter eadem ipsa que non erat: aut non aliter venerit: sed in se ipsa que iam erat nata sit ea ipsa que non erat: sicut in ipso homine que non erant oriuntur: aut alijs docentibus: aut cogitationibus proprijs: sic fides: sicut virtutes: sicut in mente que iam erat oriuntur fides que non erat. Aut post cognitionem sui recordando seipam velut in memoria sua constitutam videt: si que non ibi fuerit antequam seipam cognosceret: cum profecto ex quo esse cepit nunquam sui meminisse: nunquam se intelligere: nunquam se

Libet

amare destiterit: sicut iam ostendimus: ac pl^u
qñ ad seipam cognitione puerit: sic trinitas
in qñ iam r verbu possit intelligi. Formas qñ
pe ex ipa cognitio volutate vtrūq iungente.
Ibi ergo magi agnoscendo ē imago qñ qñm^o
An semp memoria pteritarum rerū sit: an
etiam presentium.

Capitulum XI

Ed dicit aliquis. Nō ē ista memoria
qñ mens sui meminisse phibet: qñ sibi sp
est pñs. Ab memoria em pteritorū ē nō
psentium. Nam quidā cū de vtrūq agerēt
in quibus est etiā tullius: in tria ista prudētia
diuiserūt: memoriā intelligentiā puidentiā.
Ab memoriā scz pteritis: intelligentiā pñsibus.
puidentiā rebus tribuētes futuris: quā si ha
bent certam nisi pñsij futuroz qñ nō est mu
nus hoim nisi detur desup: vt pphetis. Tñō
Scriptura: sapiētie de hoibus aiens. Logitati
ones inqt mortaliū timide r incerte puiden
tie nostre. Ab memoria xō de pteritis: r intelli
gentia de psentibus cetera est: sed psentib^o vtrū
qz corpālibus rebus. Nam corpales corpāliuz
psentes sunt aspectibus oculoꝝ. Sed qñ dicit
memoriā nō esse psentiū: attēdat quemadmo
dū dictū sit in ipis secularibus lris: vbi maior
fuit cure xōboꝝ integritas qñ veritas rex: nec
talia passus vlyxes oblitusve sui est ithacus.
discrimine tanto. Thurgilius em cū sui nō obli
tū diceret vlyxem: qñ aliud itelligi voluit nisi
qñ meminere sui. Lū qñ sibi pñs esset: nullo mō
sui meminisset nisi ad res psentes memoria p
tineret. Quapropter sicut in rebus pterit^o ea
memoria dicit qua fit vt valeat recolī r recor
dari: sic in re pñs qñ sibi est mens: memoria si
ne absurditate dicenda est qñ sibi pñs ē vt sua
cogitatione possit intelligi r vtrūqz sui amo
re coniungi.

Qua facultate mens rationalis obtineat
vt in ea dei imago resplendat. Lapi XII

Ec igit trinitas mētis non ppterea
dei ē imago: qz sui meminit mēs r in
telligit ac diligit se: sed qz pōt etiam
meminisse r intelligere r amare a quo facta ē
Qd cū facit: sapiēs ipa fit: si aut nō facit etiam
cū sui meminit: seseqz intelligit ac diligit stul
ta est. Abeminerit itaqz dei sui ad cui^o imagi
nem facta est: eūqz intelligat atqz diligit: qd
vt breuius dicā colat deū nō factū: cui^o ab eo
capax est facta: r cui^o pnceps esse pōt. Prop
qd scriptū est. Ecce ei cult^o est sapia: r si sua
luce: s summe illius lucis pncipatiōe sapiens
erit: atqz vbi eterna ibi beata regnabit: sic nō
dicit ista hois sapia: vt etiā dei sit. Tūc em ve
ra est: nam si humana est: vana est. Vlex non

ita dei qñ a sapiens est deus. Neqz em pncipa
tione sui sapiēs est: sicut mens pncipatiōe dei
Sed quē ad modū dicit iusticia dei: nō solū qñ
ipe iustus est: sed quā dat hoī cū iustificat im
pium. Quā p̄mendans ap̄ls ait de quibusdā.
Ignorantes em dei iusticiā r suā iusticiā volē
tes p̄stituerē: iusticie dei nō sunt subiecti. Sic
em dicit pōt etiā de quibusdā: Ignorātes di sapi
entiā: r suā volētes p̄stitue sapiā dei nō s̄ subie
cti. Est igit nā nō facta qñ fecit oēs ceteras ma
gnas p̄uasqz naturas eis quas fecit oēs dubi
tatione p̄stantior: ac p̄hoc hac etiā de qua lo
quimur rōnali r intellectuāli: qñ hois mens ē
ad eius qui eam fecit imaginez facta. Illa au
tem ceteris natura p̄stantior: deus est. Et qui
dem nō longe positus ab vnoquoqz n̄m: sic
ap̄lus dicit a diūgens. In illo em viuim^o r mo
uemur r sumus. Qd si fm corpus diceret: eti
am de isto corpore: eo mūdo posset intelligi: nā
r in illo fm corp^o viuimus: mouemur r sum^o.
Tū fm mentē qñ facta est ad eius imaginem
debet hoc accipi excellentiore quodā codēqz
nō visibili r intelligibili mō. Nam qd nō est in
ipō de quo diuine scriptū est: qñ ex ipō r p̄ ip
sum r in ipō sunt omnia. Proinde si in ipō sūt
oia: in quo tandē p̄t viuē qñ viuunt r moueri
que mouent: nisi in quo sunt. Nō tñ oēs cū il
lo sunt eo mō quo ei dictū est. Ego semp recū
Recipe cum omnibus eo mō quo dicim^o. Do
minus vobiscū. Abagna itaqz hois miseria ē
cum illo non esse: sine quo non pōt esse. In qñ
em est: p̄culdubio sine illo non est. Et tñ si ei^o
nō meminit: eumqz nō intelligit nec diligit cū
illo non est. Quā aut quisqz penitus obliuiscit:
nec commoueri eius vtrūqz potest.

De reminiscencia in deum cuius semper ē
capax mentis natura. Lapi XIII

Et visibilibus rebus ad hanc rem su
mam exemplū. Dicit tibi quispiā
quē nō recognoscis: Hosti me: r vt
cōmoneat: dicit vbi: qñ: quō tibi innotuerit:
oibusqz adhibitis signis quibus in memoriā
reuocaris si nō recognoscis: ita iam oblitus
es: vt omnis illa noticia penitus deleta sit ani
mo: nihilqz aliud restat: nisi vt credas ei qui ti
bi hoc dicit: qñ aliqui eū noueras: aut ne hoc qñ
dem si fidedignus tibi esse qui loquit nō vide
tur. Si aut remisceris p̄fecto redis in memo
riam tuam: r in ea inuenis qd nō fuerat peni
tus obliuione deletū. Redeamus ad illud p̄
pter qd adhibuimus humane puerfatiōis exē
plum. Inter cetera psalmus nonus. Conuer
tantur inquit peccatores in infernū: oēs gen
tes qñ obliuiscunt deū. Porro aut vice sum^o et

Sap. 9.

Rom. 10

Act. 17.

Roma. 11

Ps. 71.

Ps. 9.

Ps. 21.

primus. Comemorabuntur inquit et conuertentur ad dñm vniuersi fines terre. Non igit sic erāt obliuiscite gentes deū: vt eius nec cōmemorare recordarent. Obliuiscendo autē deum tanq̄ obliuiscendo vitā suā: cōuerse fuerant in mortē: hoc est in infernū. Comemorare vero cōuertunt ad dñm tanq̄ reminiscētes reminiscendo vitā cui⁹ eas habebat obliuio. id est cui⁹ obliuiscuerāt. Itē legit in nonagesimo tertio. Intelligite nūc qui insipientes estis in p̄lo: et stulti aliqui sapite. Qui plantauit aurem nō audiet: et cetera. Eis em̄ dictū ē: q̄ deū nō intelligēdo de illo vana dixerunt. Quētiā praua mens nec memoria sui caret nec cognitione nec amore. La. XIII

D dilectiōe autē dei plura capiuntur in diuinis eloquijs testimonia. Ibi em̄ et illa duo cōsequēter intelliguntur: quia nemo diligit cui⁹ non meminit: et qd̄ penitus nescit. Unde illud est notissimū p̄cipūq̄ p̄ceptū. Diliges dñm deū tuū. Sic itaq̄ p̄dita est mens humana vt nūq̄ sui nō meminerit. nūq̄ se nō intelligat: nunq̄ se nō diligit. Sed qm̄ q̄ odit aliq̄ nocere illi studet: nō imerito et mens hoīs qm̄ sibi nocet odisse se dicit. Nesciens. n. sibi vult male: dñm nō putat sibi obesse qd̄ vult. S; tñ male sibi vult: qm̄ id vult qd̄ obest sibi. Unde illud scriptum est. Qui diligit iniquitatē: odit aiām suā. Qui ergo se diligit nouit: deum diligit. Qui vō nō diligit deū: etiā si se diligit: qd̄ ei naturaliter inditū est: tñ nō incōuenienter odisse se dicitur cū id agit qd̄ sibi aduersat et seipm̄ tanq̄ suus inimicus insequit: q̄ p̄fecto ē error: horredus vt cū sibi hoīes p̄desse velint: multi nō faciūt nisi qd̄ eis p̄niciosissimū ē. Similē morbum multoz animalū cū poeta describeret. Dñm inq̄t meliora p̄is errorēq̄ hostibus illū: Discissos nudis laniabāt dentibus arcus. Lū morbus ille corpis fuerit: cur dixit errorē: nisi qz omne animal cū sibi natura p̄ciliatū sit vt se custodiat q̄ntū potest: talis ille erat morbus vt ea q̄z salutē appetebant sua mēbra laniarent. Lū at deū diligit mens: et sicut dictū est p̄sequenter meminit eūq̄ intelligit recte illi d̄ primo suo p̄cipit vt eū sicut se diligit. Jam em̄ se nō diligit p̄ se s; recte cū deū diligit: cuius p̄cipitatione imago illa nō solum est. verū etiā ex vestustate renouat et ex deformitate reformat: ex infelicitate beatificat. Quis se ita diligit vt si alterutrū p̄ponat malit oīa q̄ infra se diligit p̄dere q̄pire tñ supiorē deferendo ad quē solū possit custodire fortitudinē suā eoq̄ frui

P̄s. 58. lumine suo cui canit in psalmo. Fortitudinē

meā ad te custodiā. Et in alio. Accedite ad eū Ibidē. 33 et illuminamini. sic infirma et tenebrosa facta est. vt a se quoq̄ ipsa in ea que nō sunt qd̄ ipsa et q̄bus supior est ipsa infelicitus laberet p̄ amores quos nō vālet vincere. et errores a quib⁹ nō videt qua redire. Unde iam deo miserante penit⁹ clamat in psalmis. Deseruit me fortitudo mea et lumē oculoz meoz nō est mecum Ibidē. 37. Non sane in his tantis infirmitatis et erroris malis amittere potuit naturalē memoriā: intellectū et amorē sui: p̄pter qd̄ merito dici potuit: quod supra cōmemorauit. Quē in imagine dei ambulat homo: tñ vane p̄turbat. The saurizat et nescit cui p̄gregabit ea. Cur enim thesaurizat nisi quia fortitudo eius deseruit eum. per quē habens rei nullius idigeret. Et cur nescit cui cōgregabit ea: nisi quia lumen oculoz eius nō est cū eo. et ideo nō videt quod veritas ait. Stulte hac nocte aiām tuā repetent abs te: hec que p̄parasti cuius erūt? Ele rūtamen qz etiā talis in imagine ambulat hō et habet memoriā et intellectū et amorē sui. Iho minis mens: si ei manifestaret q̄ vtrūq̄ habere nō posset et vnū e duobus permittere eligere: alter p̄diturus: aut thesauros quos cōgregauit: aut mentē: quis vsq̄ adeo nō habz mentē: vt thesauros mallet habere q̄ mentē. Thesauri em̄ mentē possunt plerūq̄ subuertere: et mens que nō thesauris subuertit: sine vllis thesauris facilius et expeditius potest viuere. Quis vero vllos thesauros: nisi p̄ mentē poterit possidere? Si em̄ puer infans q̄uis ditissimus natus: cū sit dñs oīm que iure sunt eius: nihil possidet mente sopita: quo tandem modo quisq̄ quiq̄ mente possidebat amissa? Sed de thesauris quid loquor: qz eis quilibet hoīm si talis optio p̄ponat: mauult carere q̄ mente: cum eos nemo p̄ponat: nemo compet luminibus corpis: quibus nō vt aux rarus quisq̄ homo: s; oīs homo possidet celum: p̄ lumina em̄ corpis quisq̄ possidet quicqd̄ libenter videt. Quis ergo si tenere vtrūq̄ nō possit: et alterutrū cogatur amittere: nō thesauros q̄ oculos malit. et tamen si ab eo simili p̄ditione querat: vtrū oculos malit amittere an mentē: quis mente nō videat eum oculos malle q̄ mentē? Mens quippe sine oculis carnis humana est. Oculi autē carnis sine mente beluini sunt. Quis poro non boiem se malit esse etiam carne cecū: q̄ beluam videntem? Hec dixi: vt etiā tardiores: q̄uis breuiter cōmouerēt a me: in quozū oculos vel aures he littere puencrint q̄ntum mens diligit se ipsaz etiam infirma et errans: male diligendo atq̄ se

Liber

etando que sunt infra ipsam. Diligere porro seipam nō posset: si se omnino nesciret. id est si sui nō meminisset: nec se intelligeret: qz in se imagine dei tam potēs est: vt ei cuius imago est valeat inherere. Sic em̄ ordinata ē natura ordine: nō loco: vt supra illam nō sit nisi ille. Deniqz cum illi penitus adhererit: vnus erit spūs. Cui rei attestat ap̄s dicēs. Qui aut adheret dño vnus spūs est. Accedente q̄ppe ista ad p̄cipationē nature veritatis et beatitudinis illius: non tñ crescente illo in natura: veritate et beatitudine sua. In illa itaqz natura cui feliciter adhererit: imutabiliter viuet et imutabile videbit omne qd̄ viderit. Tūc sicut ei diuina scriptura p̄mittit: satiabit in bonis desiderii eius: bonis imutabilib⁹: ipsa trinitate deo suo cuius imago est: et ne vsp̄a violet̄ erit in abscondito vultus eius: tāta yberitate eius impleta: vt eam nūq̄ peccare delectet. Seipam x̄o nunc q̄ videt: nō aliqd̄ imutabile videt.

1. Cor. 6.

De mutabilitate mentis humane qua fit: vt sicut misera facta est ex beata: ita beata possit esse ex misera. La. XV.

Quod ideo certe nō dubitat qm̄ misera est: et beata esse desiderat. Nec ob aliud fieri sperat hoc posse: nisi quia est mutabilis. Nam si mutabilis nō esset: sicut ex beata vita misera: sic ex misera beata esse nō posset. Et quid eā fecisset miserā: sub om̄i potente et bono dño: nisi peccatū suum: et iusticia dñi sui: Et quid eā faciet beatam: nisi meritū suū et p̄miū dñi sui: Sed et meritū eius gratia est illius: cuius p̄miū erit beatitudo eius. Iusticia quippe dare sibi nō potest: quā pditaz nō habet. Hanc em̄ cū hō conderet̄ accepit: et peccādo vtiqz pdidit. Accepit ergo iusticiā: p̄ quā beatitudinē accipere mereret̄. Unde veraciter ei dicit̄ ab ap̄s: quasi de suo bono sup̄bire incipienti. Quid em̄ habes qd̄ nō accepisti? Si aut̄ accepisti qd̄ gl̄iaris quasi nō accepisti? Quī aut̄ bene recordat̄ dñi sui: spū eius accepto sentit oīno: quia hoc discit: intimo magisterio: non nisi ei⁹ gratuito affectu posse se surgere: nō nisi suo volūtario defectu cadere potuisse. Non sane reminiscitur beatitudinis sue: fuit quippe illa et nō est: eiusqz ista penitus oblita est: ideoqz nec cōmemorari potest. Reddit autē de illa fidedignis litteris dei sui p̄cip̄phētā p̄scriptis narrātib⁹ de felicitate paradisi: atqz illud p̄miū et bonū hoīs et malū hystronica traditione indicātib⁹: dñi aut̄ dei sui reminiscit̄. Ille quippe semp̄ est: nec fuit et nō est: nec est et nō fuit: sed sicut nūqz nō erit: ita

1. Cor. 4.

nūqz nō erat: et vbiqz totus est. Propter qd̄ ista in illo et vixit et mouet: et est: et ideo reminiscit̄ eius potest. Non quia hoc recordat̄ quod eū nouerat in adam: aut alibi alicubi ante huius corpis vitam. Aut cum primū facta est vt inl̄ ereret̄ huic corpori: Nihil eni hoīs omnino reminiscit̄. Quicquid hoīs est: obliuione delatum est. Sed cum memorat̄ vt conuertat̄ ad dñm tanqz ad eam lucem qua iam cum ab illo auerteret̄: quod amodo tangebāt. Nam hinc est qd̄ etiam imp̄ cogitant eternitatem: et mlt̄a recte reprehendunt recteqz laudant in hoīm moribus. Quibus ea tandē regulis indicant nisi in quibus vident: quēadmodū quisqz viuere debeat: etiam si nec ipsi eodem modo uiuant: vbi eas vident: Neqz ei in sua natura cū p̄culdubio mente ista videant: corūqz mētes cōstet esse mutabiles: has vero regulas imutabiles videat quisqz in eis et hoc videre poterit. Nec in habitu sue mentis cū ille regule sint iusticie: mentes x̄o eoz̄ constet esse iniustas. Vbi nam sunt iste regule scripte: vbi qd̄ sit iustum: et iniustus agnoscit vbi cernit habēduz esse quod ipse nō habet. Vbi ergo scripture sunt: nisi in libro lucis illius que veritas dicit̄ vnde omnis lex iusta describit̄: et in cor̄ hoīs qd̄ operat̄ iusticiam: nō migrando sed tanqz imp̄mendo transfer̄: sicut imago ex anulo et in ceram trāsit: et anulum nō relinquit. Qui x̄o nō operat̄: et tamen videt quod operandū sit: ipse est qui ab illa luce auertit̄: a qua tamen tangit̄. Qui aut̄ nec videt quēadmodū sit viuendū: excusabilis quidem peccat: quia non est transgressor cognite legis. Sed etiā ipse splēdore aliquoties vbiqz p̄sentis veritatis attingitur: qm̄ admonitus p̄stetur.

De reformatione mentis ad imaginē dei: et quot modis spūs appellatio diuersis assignetur naturis. La. XVI.

Uta x̄o cōmemorati cōuertuntur ad dñm: ab ea doformitate qua per cupiditates seculares cōformabant̄ huic seculo reformant̄ ex illo: audientes ap̄m dicentem. Nolite p̄formari huic seculo: s̄ reformamini in nouitate mētis vestre: vt incipiat illa imago ab illo reformari a quo formata est. Nō eni reformare seipam potest: sicut potuit desumari. Dicit etiam alibi. Renouami spū Ep̄. 4. mentis vestre: et induite nouū hominē: eum qui fm̄ deum creatus est: in iusticia et sanctitate veritatis. Quia: fm̄ deum creatus: hoc alio loci dicit̄ ad imaginē dei. Sed peccando iusticiam et sanctitatem veritatis amisit: p̄pter quod hec imago deformis et decolor facta est:

q dñm: ab ea doformitate qua per cupiditates seculares cōformabant̄ huic seculo reformant̄ ex illo: audientes ap̄m dicentem. Nolite p̄formari huic seculo: s̄ reformamini in nouitate mētis vestre: vt incipiat illa imago ab illo reformari a quo formata est. Nō eni reformare seipam potest: sicut potuit desumari. Dicit etiam alibi. Renouami spū Ep̄. 4. mentis vestre: et induite nouū hominē: eum qui fm̄ deum creatus est: in iusticia et sanctitate veritatis. Quia: fm̄ deum creatus: hoc alio loci dicit̄ ad imaginē dei. Sed peccando iusticiam et sanctitatem veritatis amisit: p̄pter quod hec imago deformis et decolor facta est:

Eph. 4 hanc recipit cū reformāz & renouāz. Quā autē
ait spū mentis vestre: nō ibi duās res intelli-
gi voluit. quasi aliō sit mens: aliud spūs men-
tis. Sed quia oīs mens spūs est: nō autē oīs
spūs mens est. Est enī spūs & deus: qui reno-
uari non potest: quia nec veterascere potest.
Dicif etiam spūs in hoīe qui mens non sit: ad
quē pertinent imaginationes similes co:poz
1. Cor. 14 De quo dicit ad corinthios: vbi dicit. Si autē
orauero lingua: spūs meus orat: mens autē
mea infructuosa est. Hoc enī ait: quīd qd dicitur
nō intelligit: quia nec dici potest: nisi co:po-
raliū vocum imagines sonū oris in spūs co-
gitatione pueniant. Dicitur & hoīs anima spi-
Job. 19 ritus. Unde est in euāgelio. Et inclinato ca-
pite tradidit spū: quo significata est mors co:po-
ris: anima exiit. Dicitur spūs etiam pe-
coris: qd in ecclesiaste libro salomonis aper-
Ecc. 3 tissime scriptum est. vbi ait. Quis scit spūs fi-
lioz hoīs si ascendet ipse sursum: & spūs peccō-
Sci. 7 ris si descendet ipse deo: sūz in terrā. Scriptū
est etiam in genēsi vbi dicit diluuiū mortuam
vniuersam carnē que habebat in se spūm vite
Dicif spūs etiam ventus: res apertissime co:po-
Ps. 148 poralis. Unde illud in psalmis. Ignis: gran-
do: nix: glacies: spūs tempestatis. Quia ergo
tor modis dicit spiritus: spūm mentis dicere
voluit eum spūm que mens vocatur. sicut ait
Lolo. 2 etiam idem apostolus. In expoliatiōe co:po-
ris carnis. Non duas vtiq; res intelligi voluit
quasi aliud sit caro: aliud corpus carnis. Sed
quia corpus multarum rerum nomē est: qua-
rum nulla est caro. Nam multa sunt excepta
carne corpora celestia & corpora terrestria.
Corpus carnis dicit: corpus quod caro est.
Sic itaq; spūm mentis eum spūm que mens
est: alibi quoq; apertius etiam imaginē noīa:
Lolo. 3 uit: scz alijs verbis idipm p̄cipiens. Expolian-
tes vos inquit veterem hoīem cū actibus ei⁹
induite nouū qui renouat in agnitionem dei
fm imaginem eius qui creauit euz. Qd ergo
Eph. 4 ibi legitur. Induite nouū hoīem q̄ fm deum
Lolo. 3 creatus est: hoc isto loco Induite nouū hoīez
qui renouat fm imaginem eius q̄ creauit eū
Ibi autē ait. fm deum. hic vero fm imaginem
eius qui creauit eum. Pro eo vero quod ibi
Eph. 4 posuit. In iusticia & sanctitate veritatis. hoc
Lol. 3 posuit hic. In agnitionē dei. Fit ergo ista re-
nouatio reformatioq; mens fm deum. vel
fm imaginez dei. Si ideo dicit fm deū: ne fm
aliā creaturā fieri putetur. Ideo autē fm
imaginez dei: vt in ea re intelligatur fieri hec
renouatio: vbi est imago dei: id est in mente.
Quēadmodū dicimus fm co:pus mortuum:

nō fm spūm eum qui de co:poze fidelis & ius-
tus abscedit. Quid enī dicimus fm corpus
mortuū: nisi co:poze vel in co:poze: nō anima
vel in anima mortuū. Aut si dicamus: fm co:po-
pus est pulcer: aut fm corpus fortis: nō scdm
animū: quid est aliud q̄ co:poze nō animo pul-
cer aut fortis est. Et innumerabiliter ita loq;
mur. Non itaq; sic intelligamus: fm imaginē
eius qui creauit eum: quasi alia sit imago fm
quā renouat: nō ipsa que renouat.

Quid sit inter regenerationē baptismi et
renouationem qua p̄ficitur de die in diem in
agnitione dei. **Ca. XVII.**

Anē ista renouatio nō momēto vno
fit ipsius p̄uersionis: sic vt momento
vno fit illa in baptismo renouatio re-

missione oīm peccatoz. Neq; enī vel vnum
q̄ntulūcūq; remanet: qd nō remittat: s̄ quez
admodū aliud est carere febribus: aliud ab in-
firmitate que febribus facta est reualescere.
Itēq; aliud est infixum telum de co:poze de-
mere: aliud vulnus qd eo factū est secūda cu-
ratione sanare: ita p̄ma curatio est cām remo-
uere languoris: qd poīm fit indulgentiā pec-
catoz: secūda ipm sanare languorē: qd fit pau-
latim p̄ficiendo in renouatione huius imagi-
nis: q̄ demonstrant in psalmo vbi legit. Qui

ppitius sit omnibus iniquitatibus tuis. quod
fit in baptismo. Deinde sequitur. Qui sanat
oēs languores tuos: qd fit quotidianis accēs-
sibus: cū hec imago renouat. De qua re ap̄s
aptissime locutus est dicens. Et si exterior ho-
mo noster corrumpit: sed interior renouat de
die in diem. Renouat autē in agnitione dei: s̄
est in iusticia & sanctitate veritatis: sicut se se
habent apostolica testimonia: que paulo an-
te cōmemorauī. In agnitiōe igit dei: iusticia-
q; & sanctitate veritatis: qui de die in diē p̄fi-
ciendo renouat: trāffert amorē a tp̄alibus ad
eterna: a visibilib⁹ ad intelligibilia: a carnali-
bus ad spiritualia: atq; ab istis cupiditatē fre-
nare atq; minuere: illisq; se charitate alligare
diligenter insistit. Tantū autem facit: quan-
tū diuinitus adiuuat. Dei quippe sententia ē.
Sine me nihil potestis facere. In quo p̄fectu
& accessu tenentē mediatoris fidem cum dies
vite huius vltimus quēq; compererit: per du-
cendus ad deū quem coluit: & ab eo perficien-
dus excipiet ab angelis sancti: incorruptibile
corpus in sine seculi. nō ad penam sed ad glo-
riam recepturus. In hac quippe imagine tūc
perfe:cta erit dei similitudo: quando dei perfe-
cta erit visio. De qua dicit apostolus paulus
Uidemus nunc per speculum in enigmate:

Liber

Cor. 3 tunc aut facie ad faciem. Item dicit. Nos aut reuelata facie gliam dñi contēplantes in eandem imaginē transformamur de glia in gliaz tanq̄ a dñi spū: hoc est quod sit de die in diem bene pficientibus. Aplus aut iohes. Dilectis simi inquit nunc filij dei sumus: et nondū apparuit quod erimus. Scimus quia cū apparuerit similes ei erimus: qm̄ videbimus eū sicuti est. Hinc aparet tunc in ista imagine dei fieri eius plenā similitudinē: quando eius plenaz perceperit visionē.

Possit etia3 hoīem corpore imaginē dei accipi: fm̄ q̄ verbum caro factū est: cuius immortalitati oēs sancti pformabunt. **La. XVIII.** Etiamq̄ possit hoc a iohāne aplo etiā de immortalitate corporis dictum videri. Et in hac q̄pe similes erimus deo sed tñ modo filio quia solus in trinitate corpus accepit: in quo mortuus resurrexit: atq̄ id ad superna peruexit. Nam dicit etiam ista imago filij dei: in qua sicut ille imortale corp⁹ habebimus: pformes facti in hac pte: nō p̄ris imaginis: aut spū sancti: sed tñmō filij: quia de hoc solo legit: et fide sanissima accipit. **Uerbum caro factum est.** ppter quod apostolus **Roma. 8** Quos autem inquit p̄ciuit et p̄destinauit cōformes fieri imaginis filij sui: vt sit ipse p̄mogenitus in multis fratribus. **Primogenitus** vtq̄ a mortuis: fm̄ eundē apostolū: qua morte seminata est caro eius in cōtumelia: resurrexit in glia. Scdm̄ hanc imaginem filij cui⁹ immortalitatem conformamur in corpore: etiā illud agimus quod dicit idē aplus. Sicut portauimus imaginē terreni: portemus et imaginem eius qui de celo ē: vt scz q̄ fm̄ adam mortales fuimus: fm̄ christū imortales nos futuros fide vera et spe certa: firmaz teneamus. Sicut nunc eandem imaginē portare possumus: nondū in visione: sed in fide: nondū in re: sed in spe. De corporis quippe resurrectione tunc loquebat apostolus cum hec diceret. **Qua sui parte homo ad imaginē et similitudinē dei factus sit. ad quā pficiendo renouat.** **Capitū. XIX.**

a T vero illa imago de qua dictum est **Sci. 1** Faciamus hoīem ad imaginem et similitudinē nostram. quia nō dictū est ad meā vel ad tuā: ad imaginē trinitatis factū hoīez credimus: et q̄ta potuimus inuestigatione cōphendimus. Et ideo fm̄ hanc potius et illud intelligendū est: quod ait aplus iohes. Similes ei erimus: qm̄ videbimus eū sicuti est: qz de illo dixit de quo dixerat. filij dei sumus. Et imortalitas carnis illo perficiet momento re

surrectionis: de q̄ ait aplus paulus. In ictu oculi: in nouissimo tuba: et mortui resurgēt incorrupti et nos imutabimur. In ipō nāq̄ ictu oculi ante iudiciū resurget in virtute: in incorruptione: in glia: corpus spiritale qd̄ nūc semiat in infirmitate: corruptione: et tumelia corpus aiāle. Imago vero que renouat in spū mentis in agnitione dei: nō exterius s̄ interius de die in diē ipa pficiet visione que tunc erit post iudiciū: facie ad facie: nunc aut pficit p̄speculū in enigmate. P̄pter cui⁹ p̄fectionē dictū intelligendū est: si les ei erimus qm̄ videbim⁹ eū sicuti ē. Hoc ei donū tūc nob̄ dabit cū dictū fuerit. Venite benedicti patris mei possidete paratū vobis regnū. Tunc quippe tollet impius vt nō videat claritatē dñi: qm̄ ibūt sinistri in suppliciiū eternū: eunibus dextris in vitā eternā. Hec est aut (sicut ait vitas) vita eterna: vt cognoscant te inquit vnū v̄x deum: et quē misisti iesum xpm̄. Hanc p̄emplatiuā sapientiam quā p̄p̄e puto in litteris sanctarū scientia distinctā: sapiam nuncupari dicitur hominis: que quidē illi nō est nisi ab illo cuius p̄cipatione vere sapiens fieri mens rōnalis et intellectualis potest. Licero cōmēdans in fine dialogi hortensij. Que nobis inquit dies noctesq̄ p̄siderantibus acuentibusq̄ intelligentiā que est mentis acies cauentibusq̄ ne quādo illa hebescat: id est in p̄tia viuentibus magna spes est. Aut si hoc qd̄ sentimus et sapimus mortale et caducū est: iocundū nobis per functis muneribus hūanis occasum: neq̄ molestā extinctionē et quasi quietē vite fore. Aut si vt antiquis p̄bis hisq̄ maximis longe q̄ clarissimis placuit eternos animos ac dinos habemus: sic existimandū est quo magis hi fuerint semp̄ in suo occurso: id est in ratione et inuestigandi cupiditate: et quo minus se admiscuerint atq̄ implicuerint hoīm vitijs et erroribus hoc vel his faciliore ascensum et redituz in celū fore. Deinde addens hanc ipsam clausulā repetendoz fm̄ monem finiens. Quapropter inquit vt aliqui terminet oratio: si aut extingui tranquille volumus cū his artibus vixerimus: aut si ex hac in altam haud paulo meliorem domū sine mora demigrare: in his studijs nobis oīs opa et cura ponenda est. Hic mir⁹ hoīem tanti ingenij: perfūctis muneribus humanis: hominibus in philosophia viuentibus: que cōtemplatione veritatis beatoros facit: iocundum p̄mittere occasuz: si hoc quod sentimus et sapimus mortale et caducuz est: quasi hoc moriat et intercidat quod nō diligebamus: vel potius quod atrociter edera

1. Cor. 15
1. Cor. 13
1. Job. 3
Mat. 25
Job. 17

mus: vt iocundus nobis sit eius occasus. Ue-
rum hoc nō didicerat a philosophis quos ma-
gnis laudibus p̄dicat: sed ex illa noua acade-
mia vbi ei dubitare etiā de rebus manifestissi-
mis placuit: ista sententia redolebat. A philo-
sophis autē sicut ipse confitetur maximis longe
q̄ clarissimis: eternos animos esse acceperat.
Eterni quippe nō incōuenienter hac exhorta-
tione excitant: vt in suo cursu reperiant cum
uenerit vitehui' extremū. id est in rōne et in-
uestigandi cupiditate minusq̄ se admisceant
atq̄ implicent hoim vitijs et erroribus: vt eis
facilior sit regressus ad deum. Sed iste cursus
qui constituit in amore atq̄ inuestigatione ve-
ritatis: non sufficit miseris. id est hominibus:
cum ista sola rōne mortalibus sine fide media-
tonis. Quod in libris superioribus huius ope-
ris: maxime in quarto et xij. q̄tum potui de-
monstrare curauī.

Explicit liber quartusdecimus.

Incipiūt capitula libri q̄ntidecimi.

- i De excellentia animi ad imaginem cre-
toris sui conditi.
- ii De summo bono quod semp inuenien-
duz querit et q̄rendū inuenit.
- iii Quid disputatū: quidue sit comprehen-
sum p̄cedentiū ratiocinatione librorū.
- iiii In quartū rerum cōtemplatione sūma
trinitas inquirenda sit.
- v Omnia que de deo digne dici vident̄
posse in pauciora conferri vt nihil mi-
nus dictum intelligat.
- vi Quō etiā si vnum aliquid eligatur ex
multis: quod digne apellet deus in
vna ipsa appellatione trinitas deitatis
possit intelligi.
- vii Quo differat trinitas que iuenitur in
immagine dei a trinitate que deus est.
- viii De speculo in quo p̄ imaginem dei tri-
nitas eius vtrūq̄ intellecta conspici-
tur.
- ix De enigmatē et tropicis locutionibus
- x Quomodo per inspectionem verbi q̄s
est in cogitatione mētis humane ad
agnitionem verbi quod deus est ali-
quatenus possit accedi.
- xi Sicut verbum hominis significatur p̄
vocem vel quodlibet iudicium corpo-
rale: ita verbum dei manifestatū esse

per carnem.

- xii Quantū distent a vera et perfecta simi-
litudine dei que in natura mentis vt
cūq̄ deo similia reperiunt.
- xiii De scientia dei patris cui nihil cuiusq̄
creature indicij conscrat.
- xiiii De similitudine et equalitate patris dei
et vnigeniti eius consubstantialis et
coeterni.
- xv Quod dissimile sit verbum nostrum muta-
bile: a verbo dei incōmutabili et eter-
no.
- xvi An volubilitas cogitationis deo inesse
credenda sit.
- xvii De spiritu sancto qui patri et filio equa-
lis accipitur et vtriusq̄ spūs dicitur et
charitatis noie intelligitur: cum q̄libet
in trinitate p̄sona sit charitas.
- xviii De excellentia charitatis q̄ ita ex deo
est vt ipse sit deus.
- xix Qua ratione donum dei dicatur spiri-
tus sanctus.
- xx Contra eos qui vnigenitum dei nō pa-
terne nature sed voluntatis filium
esse dixerunt.
- xxi De similitudinibus trinitatis diuine
que in natura mentis ad imaginem
dei facte reperiri vtrūq̄ potuerūt.
- xxii Tria que sūt in imagine dei. id est me-
moria: intellectus: et amor vnus esse
perone quia nō hoc est ei esse. quod
hec habere.
- xxiii Quod vera in dei trinitate vnitas: et q̄ve-
ra in eiusdem vnitate sit trinitas.
- xxiiii De his qui naturāz mentis subtiliter
intuētur: et eam imaginē dei esse nō
sentiant.
- xxv Quod beatos faciat fides recta: etiā eos
qui de naturis incorporeis nequeūt
disputare.
- xxvi Interualla tempoz diuine trinitatis
nulla sunt.
- xxvii Quid quodam sermone ad populum
disputatū sit de differētia generatio-
nis filij et p̄cessionis spūs sancti.

Incipit liber quintusdecimus.